

**Nemzetközi Kapcsolatok
Multidiszciplináris
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Kemény János

**A felkelésellenes hadviselés lakosságközpontú
elméletének fejlődése a XX-XXI. században**

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Békés Csaba

Ph.D. egyetemi tanár

Budapest, 2014

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Kemény János

**A felkelésellenes hadviselés lakosságközpontú
elméletének fejlődése a XX-XXI. században**

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Békés Csaba

Ph.D. egyetemi tanár

Tartalomjegyzék

Kutatási előzmények és a téma indoklása.....	1
A felhasznált módszerek.....	2
Az értekezés eredményei	6
A brit felkelésellenes elmélet fejlődése	6
A francia felkelésellenes elmélet fejlődése	10
Az Egyesült Államok felkelésellenes elméletének fejlődése	13
A dzsihádi felkelés jellemzői	17
A harmadik szereplős felkelésellenes hadviselés	18
NATO doktrína újdonságai és hiányosságai	27
Konklúzió	28
Felhasznált irodalom.....	31
Publikációs jegyzék	42

Kutatási előzmények és a téma indoklása

A felkelésellenes hadviselés elméletének fejlődése egy méltatlanul kevésbé vizsgált szegmens napjaink katonai beavatkozásainak kutatásában. A jelen disszertáció kutatási kérdése az, hogy az Egyesült Államok és szövetségesei miért nem képesek úrrá lenni az Irakban és Afganisztánban tapasztalt kihíváson? Az Irakban történtek nagyon látványosak voltak abból a szempontból, hogy az Egyesült Államok és szövetségesei haderőinek gyors konvencionális győzelmét néhány hónappal követte egy olyan felkelés, amelyen látszólag nem tudtak úrrá lenni ugyanazok az erők – Bush elnök 2003. május 1-jén jelentette be a nagyarányú katonai műveletek befejezését, a látványos támadások pedig 2003 augusztusában kezdődtek. Ezzel párhuzamosan Afganisztánban a 2002-re legyőzöttnek hitt tálib mozgalom részben a pakisztáni határvidéki menedéke segítségével néhány év alatt újra jelentős fenyegetéssé tudott válni, amit az amerikai és koalíciós erők szintén nem tudtak megfékezni.

Az évek során számos magyarázat született a sikertelenségre: a katonai erő megváltozott jellegével és alkalmazásával, a koalíciós jelleggel, a nemzetközi rendszer átstrukturálódásával, az erő alkalmazásához kötődő viszony megváltozásával, a globalizáció kiegyenlítő hatásaival stb. magyarázták. A másik népszerű magyarázat a felkelések jellegének megváltozása, amelynek következtében a felkelések részben az előbb említett trendeket kihasználva nehezen kezelhető fenyegetésekké váltak.

A kérdés kapcsán a szerző arra jutott, hogy nem elég az iraki vagy az afganisztáni eseményeket vizsgálni, – az alapvető elméleti kérdéseket kell tisztázni az erő alkalmazása kapcsán a problémák feltáráshoz. Ez pedig a

felkelésellenes hadviselés elméletének és fejlődésének alapos körüljárását igényli.

A disszertáció célja, hogy bemutassa a felkelésellenes műveletek fejlődésének útját, rámutasson az elmélet gyengeségeire, problémáira és napjaink kihívásaira, amelyekre az elmélet a szakaszos fejlődés miatt nem volt felkészülve. A vizsgálat fontos szempontja, hogy a gyarmati rendszerek felbomlásával a felkelésellenes műveletek politikai háttere miként változott meg.¹ A disszertáció a brit és francia mellett elsősorban az amerikai és a NATO felkelésellenes elmélet fejlődésére koncentrál. Ennek fő oka, hogy az amerikai és a NATO megközelítés hatása igen jelentős a nyugati országok hadseregeire és hazánkéra is.

A felhasznált módszerek

A felkelésellenes elmélet fejlődését primer források – a maradandó hatású katonai doktrínák és olyan művek, amelyek hatással voltak a hivatalos doktrínák kiadására –, illetve szekunder források – a különböző felkelésellenes műveleteket katonai vagy egyéb szempontból feldolgozó művek – alapján, kvalitatívan vizsgáljuk. A két legfontosabb forrás a brit és a francia felkelésellenes irodalom, mert ezek adják a mai elmélet alapját.

A felkelésellenes elmélet fejlődési szakaszai:

¹ A nem demokratikus berendezkedésű országok felkelésellenes elmélete nem tárgya a disszertációnak, mivel a politikai rendszereik jellegéből fakadó katonai-politikai kapcsolatok miatt nem teszik lehetővé a megfelelő összehasonlítást. Érdemes David Kilcullen megjegyzését idézni: „(...) a felkelésellenes hadviselés az államot tükrözi: bármely állam hozzáállása a felkelésellenes hadviseléshez nagymértékben függ az állam természetétől, és a „felkelésellenes műveletek” kifejezés teljesen más dolgot jelenthet az érintett kormány jellegétől függően.” (Kilcullen [2010] 10-11. o.)

- preklasszikus szakasz: 1896²-1944
- klasszikus szakasz: 1944-1982³ közötti időszak
- neoklasszikus szakasz: 1982-től napjainkig tartó időszak

A dolgozatban vizsgált kb. száz évben a felkelés elméletében és gyakorlatában fontos változások mentek végbe, ezt elemezzük, majd számba vesszük az elméleti irányzatokat.

Ennek kapcsán a disszertáció hipotézise a következő:

- Napjaink felkelésellenes elméletének végrehajtásbeli problémáit az okozza, hogy stratégiai szinten elválasztja egymástól a politikai és a katonai dimenziót.

A disszertáció viszonylag részletesen ismerteti a téma szempontjából megkerülhetetlen, magyarul meg nem jelent műveket. Mivel a téma Magyarországon nem kutatott, magyar nyelvű szakirodalma sincs.

A dolgozat döntően a második világháború utáni időszakkal foglalkozik hangsúlyosan, a háború előttre csak annyira tekint vissza, amennyi a folyamatok megértéséhez szükséges. A második világháború után két jelentős felvirágzása volt a felkelésellenes műveletek elméletének: a dekolonizációs időszak és a 2001. szeptember 11-e utáni események. A dekolonizációs időszakban a nem állami szereplők részvételével zajló fegyveres konfliktusok kevésbé látványos és intenzív, de politikailag jelentős eseményekként alakították a nemzetközi rendszert. A poszthidegháborús időszakban a gyenge államok számának növekedése adott jelentős lökést az irreguláris fegyveres csoportok működésének. A nemzetközi katonai szerepvállalás kérdése

² Kiindulópontnak Callwell klasszikus munkája első kiadásának dátumát jelöltük meg, amit az első jelentős felkelésellenes elméleti munkának szokás tekinteni.

³ David Kilcullen felosztását követve a kiindulópont a görög polgárháború kitörésének kezdete, a végpont pedig a rhodéziai polgárháború – mint utolsó jelentős dekolonizációs konfliktus – vége. (Kilcullen [2006] 1. o.)

folyamatosan jelen van a bukott és instabil államok, valamint a körülöttük uralkodó problémák kapcsán. Ez szorosan kapcsolódik az erő alkalmazásának kérdéséhez a nemzetközi rendszerben (ahogyan a békefenntartó, béketeremtő, humanitárius stb. műveletek is).

Az irreguláris fegyveres csoportok számára jelentős áttörést hozott a második világháború. A nyugati világban korábban az ilyen jellegű fegyveres harc nem volt elfogadott, a nemzetközi jog is ezt tükrözte. A második világháborúban azonban mind a németek, mind a japánok elleni fellépésben fontos szerepet kaptak a külső támogatást élvező gerilla csoportok, így az irreguláris fegyveres jogi helyzete rendeződött, bekerült a hadviselő felek közé az 1949-es genfi egyezményekben.

A második világháborús releváns felkelésellenes hadviselési tapasztalatok a német és japán fegyveres erőknél gyűltek össze – a szövetséges hatalmaknak (leszámítva a szovjeteket Ukrajnában) nem kellett ilyesfajta műveleteket végrehajtaniuk. A kezdeti amerikai felkelésellenes doktrína megfogalmazásánál még hatottak a tengelyhatalmak tapasztalatai, de a hidegháborúban gyorsan érvényüket veszítették.

Vitatható, hogy az USA és az európai országok hadseregei elegendő figyelmet fordítottak-e a konfliktusok sajátosságaira és a győzelemhez szükséges alkalmazkodási folyamat sikeres teljesítésére. A felkelésellenes műveletek hagyományosan a nem kedvelt katonai műveletek közé tartoztak az európai és amerikai katonai és politikai vezetésben.

A szerző a definíciók meghatározásánál figyelmet fordít arra, hogy fogalmi elhatárolást is végrehajtsen, mivel a témában számos fogalom tévesen vagy pontatlanul kerül alkalmazásra. Ennek keretében az olyan fogalmak, mint az ellenállás, terrorizmus, felkelés alapos tárgyalásra kerülnek. Az alkalmazandó eljárások definiálására is sor kerül: terrorizmusellenes műveletek, terrorelhárító

műveletek, nem konvencionális hadviselés, külföldi belbiztonsági műveletek és stabilizációs műveletek. A fontosabb fogalmak az alábbiak:

- Irreguláris tevékenység: *„Erő alkalmazása vagy azzal való fenyegetés irreguláris erők, csoportok vagy egyének által, sokszor ideológiai vagy bűnelkövetési motivációval, azzal a céllal, hogy változást csikarjanak ki vagy akadályozzanak meg, kihívást intézve a fennálló kormányzattal és legitím hatalommal szemben.”* (AAP-6 [2013] 2-I-9. o.)
- Felkelésellenes műveletek: *„Átfogó civil és katonai erőfeszítések a felkelés legyőzésére és okainak orvoslására.”* (AAP-6 [2013] 2-C-16. o.)
- Lakosságközpontú felkelésellenes megközelítés: A lakosság védelme a felkelőktől. A felkelő csoportok elleni fegyveres fellépés csak másodlagos fontosságú, a lakosság együttműködésének biztosítása az elsődleges. Ide sorolható a fejlesztés és újjáépítés előtérbe helyezése, a politikai legitimitáció kiépítése, a lakossági biztonság megteremtése stb. Gyarmati időkből a lakosság áttelepítését is ehhez a megközelítéshez lehet sorolni. Napjainkban még a rendészeti megközelítés, a stratégiai kommunikáció és a kulturális érzékenység fontosságának előtérbe helyezése sorolható ide.
- Ellenségközpontú felkelésellenes megközelítés: A felkelő csoportok elleni fegyveres fellépés a fő erőfeszítés. Ide sorolhatók a felkelő szervezet vezetésének lefejezési kísérletei, határőrizet a beszivárgás megakadályozására, amnesztia stb. Gyarmati időkből ide sorolható a kollektív felelősség és kollektív büntetés intézménye. Napjainkban a hálózatellenes műveletek⁴ fogalomköre tartozik ide.

⁴ Halálos és nem halálos akciók és műveletek hálózatok ellen, melyeket folyamatosan és egyidejűleg folytatnak több szinten (taktikai, műveleti, stratégiai), hogy kihasználjanak vagy teremtsenek kulcsfontosságú sebezhető pontokat és megzavarják az ellenség tevékenységét, megszüntessék a működési képességét azért, hogy a művelet vagy hadjárat sikere biztosítható legyen. (DODMAT [2013] 21. o.)

Az értekezés eredményei

A brit felkelésellenes elmélet fejlődése

A felkelésellenes elmélet témájával a 19. század végén a brit gyarmati hadsereg tisztjei kezdtek foglalkozni. Charles Edward Callwell ezredes 1896-ban írt művét, a *Kis háborúk: Az alapelveik és gyakorlatuk* című munkát tekintik brit részről a modern értelemben vett felkelésellenes elmélet első megjelenésének. A birodalmi rendszet tradicionalista megközelítését képviselő mű a belbiztonsági műveletek példatárává vált. Callwell a pozitív (pl. erődemonstráció, a lakosság együttműködésre ösztönzése, hazafias megmozdulások szervezése), negatív (pl. kollektív büntetés, nyers erő alkalmazása az irreguláris erőkkel szemben) és pszichológiai műveletek alkalmazásának fontosságát egyaránt hangsúlyozta, emellett elfogadott módszerek tekintette a nagy erők alkalmazását a lakosság feletti drasztikus irányítási eljárásokkal. (Jones [2007] 5. o.)

A mű sok olyan problémáról szól, ami a mai napig gondot okoz a felkelésellenes műveletekben résztvevő erőknek, mint pl. a nem megfelelő minőségű hírszerzés, a stratégia kidolgozásának és alkalmazásának nehézségei műveleti és taktikai szinten, kommunikációs, logisztikai és biztonsági problémák. Taktikai problémák megoldására konkrét javaslatokat tesz, célja a felkelők megfosztása a civil támogatástól. Az erő korlátozott alkalmazásának fontossága is előkerül nála. Felismerte, hogy az irreguláris konfliktusokat nem lehet egy előre megállapított fellépési sémához igazítani, és nem lehet őket a konvencionális konfliktusok mintájára lefolytatni. (Alderson [2010] 32. o.)

A brit doktrínafejlődésben négy jelentős ugrást lehet látni, közülük három a második világháború utáni időszakra esik:

1. a minimális erő alkalmazásának feltétele (1923)

2. a felkelés politikai aktusként való elismerése (1949)
3. a felkelők és a lakosság elválasztásának igénye (1963)
4. a probléma politikai-szociális-gazdasági jellegének felismerése (1969)
(Alderson [2009] 127. o.)

A minimális erő alkalmazásával kapcsolatban három kritérium fogalmazódott meg: ésszerű legyen és ne büntetés jellegű, jogilag elfogadhatónak kell lennie és a felkeléssel szembeni erő szempontjából szem előtt kell tartani, hogy a túl sok és a túl kevés erő alkalmazása egyaránt helytelen. (Alderson [2010] 30. o.)

Az 1949-es doktrína elismerte a változó helyzetet a második világháború után. Hangsúlyos volt benne a külső támogatást élvező ellenállási mozgalmak jelentette veszély, és a kommunista szubverzív és fegyveres fellépés fázisai is megjelentek benne a hozzájuk igazított fokozatos fellépéssel egyetemben, hangsúlyozva a polgári és katonai szervek együttműködését.

Az 1963-ban megjelent doktrína beépítette a malájföldi, kenyai és ciprusi tapasztalatokat. A lakosságközpontú megközelítést helyezte előtérbe, és nagy jelentőséget tulajdonított a felkelő-infrastruktúra elpusztításának. Összességében a katonai és politikai szerepek pontosabb elválasztásában jelentős előrelépést tett a korábbiakhoz képest. (Alderson [2009] 111-112. o.)

Az 1969-es doktrína címe *Ellenforradalmi műveletek*. Ez a brit hadsereg addigi legteljesebb doktrínája a felkelések leverésére vonatkozóan. Számos újdonságot hozott, emellett igyekezett az addig használt fogalmakat kiegészíteni és továbbfejleszteni. A felkelés fogalma ebben a kiadványban került átfogóan definiálásra, és a katonai hozzájáruláson túl gazdasági, szociális és politikai feladatokat is meghatározott a felkeléssel szembeni tevékenység részeként. A szubverzív szervezet elpusztítása és a kormányzati rendszer

helyreállítása kapta az elsődleges szerepet a felkelők megölése helyett, a politikai változás pedig előfeltételként szerepelt a sikerhez.

Öt prioritást határozott meg:

1. Nemzeti szintű terv kialakítása – politikai és gazdasági reformok, hatékony koordináció a biztonsági szervek között stb.
2. Jó kormányzás – a lakosság nagy részének törekvéseivel összhangban lévő kormányzás.
3. Lakossági támogatás – ennek megszerzése, illetve visszaszerzése a fő cél a fentebbek segítségével.
4. Elfogulatlan igazságszolgáltatás létrehozása.
5. Hatékony biztonsági erők kialakítása.

Részletes taktikai iránymutatásokkal szolgált a belbiztonsági (polgári engedetlenség, zavargás, terrorista tevékenység) és felkelésellenes (vidéki szubverzív és gerilla tevékenység) műveletekkel kapcsolatban. (Alderson [2009] 112-116. o.)

A fenti elvek mellett érdemes kiemelni a civil-katonai együttműködés fontosságát és a taktikai rugalmasságot, amelyek nem köthetőek egy hivatalos doktrínához.

Az elmélet terén két jelentős brit szerző emelkedett ki: Robert Thompson és Frank Kitson. Thompson a felkelésellenes küzdelem sikeres megvívásának érdekében öt alapelvet és négy műveleti elvet fektetett le, rendszerbe foglalva a célokat és a teendőket.

Az öt alapelv a következő:

1. *Egyértelmű politikai célt kell kialakítani* – olyan szabad, független ország létrehozása és fenntartása tekinthető elfogadható célnak, amely politikailag és gazdaságilag stabil és életképes.⁵
2. *A kormánzatnak a törvényekkel összhangban kell működni;*
3. *A kormánzatnak készíteni kell egy általános tervet* – amelynek nemcsak a katonai és biztonsági intézkedéseket kell tartalmaznia, hanem a politikai, gazdasági, szociális, adminisztratív,⁶ rendőri és egyéb intézkedéseket is a felkeléssel szemben.
4. *A kormánzatnak a politikai szubverzió legyőzésére kell koncentrálnia, nem a gerilla mozgalomra.* A politikai szervezet felszámolásával az utánpótlás, a hírszerzés, az újonclétszám folyamatosan csökken, majd megszűnik.
5. *A gerilla fázisban a kormánzatnak a bázisterületeket kell először biztosítani* – a felkelés előkészületi fázisában a fenyegetett területekre kell figyelni. Amennyiben a preventív lépések csődöt mondanak, az ország fontosabb, fejlettebb részeire kell koncentrálni. Ez jelentheti azt, hogy a kormány tudatosan elfogadja az ország egyes területeinek átmeneti feladását.

⁵ A fejlődő országokban fontos probléma, hogy a kormány mindenképpen maximális győzelemre törekszik, akár csalás árán is – mivel a lojális ellenzék fogalma általában ismeretlen –, és olyan erők is bekerülhetnek a törvényhozásba, amelyek annak az erőszakos megdöntése mellett vannak. Az ellenzék háttérbe szorítása viszont szükségszerűen összeesküvés-elméletek kialakulásához vezet. A nyugati mintájú demokrácia az intézményrendszer magas fokú fejlettségét igényli (beleértve az írt és íratlan szabályok kialakulását és elfogadását is). Egy döntően mezőgazdasági társadalom esetében a parasztsággal nehéz elfogadtatni a központi kormány szerepét, mivel általában jellemző a gyanakvás, és jelentős az igény az a kormánytól való elszigeteltségre. Ezért a demokrácia nem lehet a kommunizmus ideológiai ellenpontja. (Thompson [1966] 67-68. o.)

⁶ Javaslati nem egyszerűen a taktikai szintre vonatkoznak, hanem kormányzati szinten is javaslatot tesz egy kabinetrendszer kialakítására (a közös döntéshozatal és felelősség érdekében, illetve mivel az adózást és az egyéb stratégiai kérdéseket nem lehet elszigetelten kezelni). Ahogyan korábban, most is hangsúlyozza: a szerepek egyértelmű elhatárolása a civil és a katonai szférák között és azokon belül, valamint az együttműködés kultúrájának kialakítása is fontos lépés. (Thompson [1966] 70-71. o.)

Kitson a felkelésellenes műveleteket a brit hagyományoknak megfelelően komplex, katonai-politikai-gazdasági lépéseket igénylő konfliktusoknak tekintette, amelyekben a katonai fellépés alá van rendelve a polgári hatóságoknak. A hadsereg csak a legalacsonyabb szinten működhet önállóan, és akkor is civil fegyveres szervezetekkel együttműködésben. Kiemelte, hogy civil részről elvárják a katonáktól, hogy igazodjanak a konfliktus szükségleteihez, de várható, hogy a konfliktus elején a felek közötti munkamegosztásban (ha nincs megfelelően felkészítve a feladatára a katona) ellentétek fognak kialakulni. (Kitson [1991] 7. o.)

A francia felkelésellenes elmélet fejlődése

A francia felkelésellenes elmélet Algéria gyarmatosításán, majd pedig az algériai függetlenségi háborún formálódott. A másik fontos vonulat az indokínai háború. Mindkettőből vesztesként kerültek ki, és közben megalkották a Forradalmi hadviselés doktrínát (DGR).

Charles Lacheroy tekinthető az iskola alapítójának, aki szerint a forradalmi háború nem a gerilla háború vagy a kis háború másik elnevezése, hanem a totális háború legmagasabb formája, ami magyarázza, hogy a látszólag erősek miért szenvednek vereséget a látszólag gyengéktől. Szerinte a forradalmi hadviselés stratégiájának célja a háterszág, vagyis a lakosság feletti irányítás megszerzése. Bár az iskola tagjai között a gyarmati gyakorlat felhasználhatóságának, a kommunista ideológia mozgósító erejének és az irányítás és részvétel közötti egyensúly kérdésének kapcsán sok vita volt, kétségtelen, hogy a második világháború utáni francia felkelésellenes tapasztalatok taktikai és hadműveleti szinten a mai napig relevánsak, és különösen Roger Trinquier és David Galula munkáján keresztül hatnak.

A DGR-irányzat tagjai mind hadműveleti, mind taktikai szinten sok fontos megállapítást tettek a sikert illetően. Ezek közé tartozik, hogy hadműveletet csak abban az esetben szabad végrehajtani, ha a pacifikáció célját szolgálja; a sikeres pacifikáció magában foglalja a lakosság bevonását a saját védelmébe, illetve a siker érdekében minden rendelkezésre álló eszközt fel kell használni. A legfontosabb megállapításuk talán az, hogy a lakosság és az ellenség szétválasztása nemcsak fizikailag, hanem politikailag is fontos, ezért a felkelőhöz hasonló szervezetre van szükség a politikai mozgósítás céljából, ami szükségessé teszi a civil szervekkel való szoros együttműködést.

A DGR vezető tagjai taktikai, intézményi és szervezeti kulturális változást akartak elérni a francia hadseregben annak érdekében, hogy a pacifikáció és a szubverzióellenes megközelítés legyen elsődleges. Javasataik megosztották a francia hadsereget. A DGR-megközelítést egyfajta abszolút realizmus jellemezte taktikai és hadműveleti szinten, ami a politikai-ideológiai jelleg fontosságának felismerését, a célok és eszközök megfelelő kezelését illette. Ezt azonban az a sajátosság kísérte, hogy az erős antikommunizmus és a szubverzió kérdésével kapcsolatos megszállottság leszűkítette hívei látókörét, így a politikai realitásokat helyi és otthoni viszonylatban is félreértelmezték. A legnagyobb hiba az otthoni politikai támogatás jellegének félreértelmezése volt, amennyiben a felkelők politikai-katonai értelemben véve totális háborújára totális háborúval akartak válaszolni, nem véve tudomást arról, hogy a francia közvélemény ezt nem támogatja. Nem ismerték fel, hogy közvetlen fenyegetés hiányában a politikai támogatás korlátozott: a francia politikai elit a világforradalom elleni harcot nem tekintette létfontosságúnak, a katonai elit viszont igen.

A DGR-nek a hivatalos francia doktrínára hosszú távon nem volt jelentős hatása. De Gaulle alatt a francia erők a klasszikusabb vonalak mentén

rendeződtek vissza. Az 1961-es sikertelen puccs erre csak ráerősített. (Durand [2010] 17-22. o.)

A DGR két kiemelkedő szerzőt adott napjaink lakosságközpontú felkelésellenes elméletéhez Roger Trinquier és David Galula személyében.

Trinquier munkássága a városi központú felkelések megfékezése köré épül, jelentős hangsúlyt fektet a lakosság védelmére és felkelőktől való elválasztására, valamint a felkelő fegyveres csoportok elpusztítására. Mivel művét az algériai háború vége felé írta, a felkelésellenes hadviselés alkalmazása egy potenciális jövőbeli konfliktusra koncentrál.

Galula, bár aránylag alacsony rangja volt az algériai háborúban, Felkelésellenes hadviselés: Elmélet és gyakorlat című művével jelentős hatással volt az elmélet későbbi fejlődésére. Négy törvényt fogalmazott meg és hat olyan „lépést”, amelyek szem előtt tartása szerinte nélkülözhetetlen a sikerhez.

- Első törvény: A lakosság támogatása ugyanolyan fontos a felkelésellenes erő, mint a felkelő számára.
- Második törvény: A támogatást egy aktív kisebbség segítségével lehet megszerezni.
- Harmadik törvény: A lakosság támogatása feltételes.
- Negyedik törvény: A próbálkozás intenzitása és az eszközök mennyisége létfontosságú.

A hat lépés:

1. Az erők gazdaságos felhasználása: a térben és időben megoszló műveletek a felkelésellenes erők körültekintő bevetését igénylik ahhoz, hogy a felkelő erőket a vitatott és a menedékterületeikről ki lehessen szorítani.
2. Visszafordíthatatlanság: a fordulatot az jelenti, amikor a helyi közösségből kiemelkedik egy vezetői réteg, amelyre hosszú távon lehet alapozni.

3. Kezdeményezés: a felkelésellenes erő választja meg, hogy hol lép fel aktívan a felkelő erő ellen. A lakosság körében való megfelelő fellépésből következhet, hogy a felkelő nem vonulhat vissza büntetlenül, és nem próbálhat meg kivárni.
4. A felkelésellenes erő rendelkezésére álló források maximális kihasználása.
5. Egyszerűség: olyan stratégia kidolgozására van szükség, amely a megvalósításán dolgozó heterogén csoportban mindenki számára érthető és végrehajtható.
6. Uralni annyit tesz, mint irányítani: a stabilan birtokolt területekről a parancsnok megfelelő helyzetfelmérés után képes tervezni a felkelő területek pacifikálását. (Galula [1964] 55-63. o.)

Az Egyesült Államok felkelésellenes elméletének fejlődése

Az USA preklasszikus szakaszban megszerzett felkelésellenes tapasztalatai más jellegűek voltak, mint a briteknél és a franciáknál. Az Egyesült Államok is igyekezett védeni az érdekeltségeit, de ezt nem gyarmati keretek között tette, így a fegyveres erő alkalmazása is más jelleget öltött. Az amerikai tapasztalatok központi eleme a korlátozott idejű szerepvállalás a helyben politikailag hiteles Amerika-barát politikai és biztonsági rendszer kialakítása, valamint választások lebonyolítása céljából.

Az amerikai hadsereg felkelésellenes megközelítésére a brit minta volt hatással. A hadsereg elismerte, hogy az irreguláris konfliktusokban a konvencionális háború módszerei nem mindig alkalmazhatók. Ugyanakkor hangsúlyozták a modern katonai szervezet és eszközrendszer körülményeknek megfelelő alkalmazását és a másutt bevált módszerek fontosságát. A pszichológiai dimenzió kiemelt helyen szerepelt, mivel a civilizálatlan

ellenségnél feltételezték az erő iránti tiszteletet. A politikai dimenzió részletes kifejtése a kulturális és a helyi viszonyok változatos volta miatt elmaradt, de elismerték a fontosságát. (Birtle [2009] 247-250. o.) Az erőszak alkalmazása terén a hadsereg sok kemény lépést támogatott: kollektív büntetés, tulajdon lefoglalása vagy megsemmisítése, túszejtés, szólásszabadság korlátozása, katonai bíróságok alkalmazása a gerillákkal szemben stb. (Birtle [2009] 254. o.) A hadsereg doktrínájának gyengesége, hogy a felkelésellenes műveletekhez szükséges ismeretek nem voltak egységesítve, hanem szétszórta, a „kis háborúk”, a katonai kormányzás és az expedíciós műveletek témakörénél voltak megtalálhatók. Összességében azonban – az addigi tapasztalatok alapján – koherens egységet alkottak. (Birtle [2009] 260-261. o.)

Az expedíciós jelleg és a fokozott politikai tartalom jó alap lett volna a későbbi doktrínák kidolgozásához. Erre azonban nem került sor a második világháború és az azt követő hangsúlyeltolódások miatt. Így a tengerészgyalogság kis háborús kézikönyve hiába volt az amerikai expedíciós felkelésellenes tapasztalatok legjobb összefoglalása, a vietnami háború idejére feledésbe merült. A küldetések politikai támogatása és gyors végrehajtása szintén fontos tanulság lehetett volna a későbbiekre.

A felkelésellenes műveletek formális doktrínairásához a negyvenes évek végén kezdtek hozzá. Az *FM 31-20 Gerillaerők elleni műveletek* doktrína 1951-re készült el, jelentős hatása volt az amerikai fellépésre a Fülöp-szigeteken és Koreában.⁷ (Birtle [2006] 131-132. o.)

⁷ A doktrína a konvencionális erőkkel együttműködő vagy külső támogatással rendelkező gerillacsoportok elleni harcra koncentrált. Kitért a lakosság védelmének szükségességére annak érdekében, hogy a lakosok együttműködjenek a fegyveres erőkkel. Az erőszak alkalmazásáról szólva elítélte a német túlkapásokat, de érelyes fellépést javasolt, nem vetve el a túszejtés és a kollektív büntetés eszközeit. Taktikai téren sok gondolatot átemelt a német elképzelésekből. (Birtle [2006] 135-139. o.)

1959-ben a kubai forradalom sikere ismét ráirányította a figyelmet a felkelésellenes és gerillaellenes hadviselés fontosságára. Képzések indultak a témában, és újra előtérbe kerültek a külföldi tapasztalatok. Elsősorban a brit és a francia eredményekre igyekeztek építeni. Ekkor különösen a DGR-irányzat képviselői hatottak a hadseregére, bár elítélték a franciák polgári lakossággal szembeni erőszakos fellépését Algériában. Az irányzat fő vonzerejét a maoista felkelésemélettel szembeni kidolgozottsága adta, ami az amerikai doktrínákból hiányzott. (Birtle [2006] 161-163. o.)

John F. Kennedy elnökelöltsége idején számos ponton hangsúlyozta a felkelésellenes hadviselés fontosságát. Ösztönzésére a hadsereg a felkelésellenes műveleteket a figyelve középpontjába emelte, majd a halála után, a vietnami konfliktus amerikai szakaszának megindulásával megpróbálta a gyakorlatba átültetni azokat.

A vietnami háború elhúzódása és az általa okozott politikai problémák miatt új politikai iránymutatás volt kialakulóban, amennyiben az amerikai politikai vezetés részéről a potenciális felkelésellenes műveletekben való közvetlen részvétel politikailag vállalhatatlanná vált. Ennek jegyében fogalmazta meg Nixon elnök a nevével fémjelzett doktrínát, amely a harmadik világban felkeléssel vagy szubverzióval szembenező államoknak csak támogatást helyezett kilátásba. A Nixon-doktrína túlmutatott a Nixon-adminisztráción, a későbbi adminisztrációk is alkalmazták. A felkelésellenes műveletekhez kapcsolódó doktrínák érvényben maradtak, de a szerepük elhanyagolható volt, és megújításuk sem volt fontos a katonai vezetés számára. (Birtle [2009] 482-483. o.)

A poszthidegháborús éra korai időszakából két jelentősebb elméletet érdemes kiemelni: az ún. katonai ügyek forradalmát (Revolution in Military Affairs, RMA) és a negyedik generációs hadviselést (Fourth Generation

Warfare, 4GW). Ezek a fenyegetés jellegét illetően egymással szöges ellentétben lévő irányzatok. Az első a konvencionális, technológiaközpontú megközelítést helyezte előtérbe, a második a konvencionális háborúk elavultságát és egy újfajta konfliktustípus megjelenését hirdette. Az RMA a hadseregben, a 4GW a tengerészgyalogság soraiban volt népszerű.

Az 1991-es Irak elleni háború a konvencionális felkészülés sikerét erősítette a hadsereg vezetésében. Sokan az RMA megvalósulását látták benne, azt, hogy a technológia fejlődése egy újfajta konvencionális háború megvívását teszi lehetővé. Az elmélet hívei szerint a technológia segítségével összekapcsolt hatékony összefegyvernemi hadviselést megvalósító konvencionális katonai erők az „információs dominancia”⁸ elérésével képessé válnak a harci cselekmények addig nem látott hatékonyságú végrehajtására.

A tengerészgyalogságnál 1989-ben jelent meg a negyedik generációs hadviselés (röviden 4GW) néven ismertté vált irányzat. Képviselői a konfliktus újfajta irányainak megjelenését vetítették előre: az ellenséges társadalom hadszíntérként való alkalmazását – amelynek jellemzője a civil és a katonai vonalak elmosódása, a konfliktus nonlineáris volta –, a logisztikai igények csökkenését, a manőverezés előtérbe kerülését a tűzerő kárára, az ellenség akaratának megtörését a fizikai megsemmisítés helyett, a kommunikációs és pszichológiai dimenzió felértékelődését. (Lind et al [1989] 22-26. o.) A 4GW a kilencvenes években nem kapott nagyobb figyelmet, 2001. szeptember 11-e után került előtérbe.

⁸ Az információs dominancia a csatátér valós idejű áttekintését jelentené minden szinten: a politikai döntéshozóktól a taktikai szintig mindenkinek valós idejű hozzáférése lenne a szükséges információkhoz, amit érzékelők hatalmas hálózata szolgáltatna. Elméletben az ellenséges konvencionális formációk felderítése és a megsemmisítésükhöz szükséges ellencsapások végrehajtása így felgyorsul. (Lewis [2006] 379. o.)

A dzsihadí felkelés jellemzői

A jelenleg nyugati részvétellel zajló felkelésellenes műveletekben a dzsihadí mozgalomnak nevezett, széles ideológiai háttérű csoportok a meghatározó tényezők. Bár látszólag jelentős előnyökkel rendelkeznek a megváltozott stratégiai környezetben, ezek a csoportok valójában számos belső kihívással küzdenek, ami akadályozza a politikai és katonai hatékonyságukat. Számos fontos csatlakozási pont van a klasszikus felkelélmélet és az utóbbi évtizedek dzsihadí háttérű felkelésirodalma között. A dzsihadí felkelélmélet ellenstratégia a felkelésellenes doktrínákhoz.

A dzsihadí mozgalom erősen függ a karizmatikus vezetőtől, az ideológia és az egyéb tényezők e mellett csak kisebb szerepet játszanak. Ezt mutatja, hogy a „mártírrá” vált vezetőket nagy tisztelet övezi, a legkarizmatikusabb vezetők csoportjai a legtöbb halálos áldozatot követelő akciók végrehajtói, akik hajlandóak szinte bármire. (Gerges [2009] 34-36. o.)

A dzsihadí csoportok egyfajta elitcsoportként, felülről bevezetett reformokkal kívánják a céljaikat elérni, legyenek azok bármilyen nehezen körülírhatóak. Ennek megfelelően nincs mögöttük olyan legális vagy féllegális támogatói csoport, amely kifejezetten erőszakmentes, vagy minimális erőszakot alkalmazó szubverzív feladatokat látna el. Az erőszakmentes megközelítés hiánya a politikai rendszer teljes elutasításából fakadóan érthető: a csoportok a saját meghirdetett céljaiknak mondanának ellent, ha kompromisszumot kötnének.

A talán legszembetűnőbb különbség napjainkban a klasszikus felkelésekhez képest, hogy a felkelés most nagyszámú független felkelő csoport tevékenységéből áll össze. A klasszikus centralizált, párt vagy politikai csoport vezetésével végrehajtott felkelés ma nem jellemző. A felkelő csoportokat

egyesítő elem általában valamilyen negatív cél (pl.: az idegen katonai jelenlét elleni küzdelem). Ilyen egyesítő tényezőnek a megléte sem zárja ki azonban az egymással való fegyveres vetélkedést erőforrásokért vagy területért.

A klasszikus időkben a lakosság volt a gerilla csoportok elsődleges forrása az élelmiszert, a gyógyszert, a ruházatot, a szállást stb. illetően, ezért elsőrendű feladat volt a fegyveres csoportok elszigetelése a lakosságtól. Fentebb már szóltunk róla, hogy ez a helyzet gyökeresen megváltozott.⁹

A dzsihádi csoport nem tud ellenőrzést gyakorolni a lakosság felett, főként a szervezeti hiányosságai miatt. Emellett azonban sokkal inkább arról van szó, hogy az elődeivel ellentétben nem is szorul rá a lakosság segítségére.

A városok szerepe az utóbbi évtizedekben felértékelődött a felkelők szempontjából. Míg Marighella idején a városi fellépés csak a vidéki felkelés velejárója volt abból a célból, hogy elterelje a figyelmet a vidékről, a mai csoportok a városi terepet részesítik előnyben.

A harmadik szereplős felkelésellenes hadviselés

A harmadik szereplős megközelítés szempontjainak figyelembevételével megtervezett műveleteket tekintjük a gyarmati politikai rendszer alternatívájának a stabil politikai háttér biztosításában. A klasszikus felkeléseknél két oldalt különböztethetünk meg: a felkelőt és a felkelésellenes erőt/kormányzatot (ami a gyarmattartó hatalmat jelentette). Napjaink

⁹ A kisebb méretű szervezet elvileg kisebb igényeket támaszt, de az igények is alaposan megváltoztak. Ezek kielégítésére az elmúlt évtizedekben új finanszírozási lehetőségek adódtak, úgymint: szervezett bűnözés, határokon átvélő adományok civil szervezeteken keresztül, drogtermelés, csempészet, gazdag támogatók megnyerése stb. David Kilcullen rámutat arra, hogy a finanszírozási modell megfordult Irakban és más konfliktusokban is: nem egyszer megtörtént, hogy a felkelők felbérelték a lakosságot vagy annak egyes tagjait különböző feladatok elvégzésére (Kilcullen [2006]), vagyis az említett forrásokból rendelkezésükre álló pénzzel képesek mozgósítani a lakosság egy részét.

nemzetközi szerepvállalású beavatkozásaira azonban ez a modell nem alkalmazható. Mind az afganisztáni,¹⁰ mind az iraki¹¹ felkelések elleni küzdelmet a konfliktus időtartamának nagy részében harmadik szereplős helyzetből vívta az aktuális nemzetközi koalíció: az afgán és iraki kormányokkal és azok frissen felállított biztonsági erőivel való együttműködésben. Ezek a harmadik szereplős konfliktusok számos szempontból eltérnek a preklasszikus és klasszikus szakaszban végbement felkelésellenes fellépésektől. Közülük talán a legfontosabb a konfliktusok kontextusa: mind Irakban, mind Afganisztánban – különböző okoknál fogva – gyenge központi hatalommal rendelkező állam támogatása volt a cél egy stabilizációs keretrendszerben. Egyik esetben sem felkelésellenes műveletben való részvételnek indult a koalíciós jelenlét. Ez jelentős ellentét a klasszikus felkelésellenes műveletekhez képest, mivel ott a fennálló berendezkedés védelme volt a cél, nem pedig egy újonnan létrehozott politikai rendszer védelme.

¹⁰ Kétféle jogi szabályozás biztosította a koalíciós erők jelenlétét. Egyfelől: 2002-ben írták alá az afgán és az amerikai fél közötti megállapodást, ami lehetővé tette az amerikai jelenlétet. Ez 2003-ban lépett életbe. (Agreement regarding the status of United States military and civilian personnel of the U.S. Department of Defense present in Afghanistan in connection with cooperative efforts in response to terrorism, humanitarian and civic assistance, military training and exercises, and other activities) Másfelől: az ENSZ BT 1368-as határozata legitímálta az amerikai katonai jelenlétet (az ISAF jelenlétet pedig az ENSZ BT 1386-os határozata). A későbbiekben kétoldalú megállapodás váltotta fel az ENSZ-felhatalmazást. (Mason [2012] 7-10. o.)

¹¹ 2004 júniusában az Egyesült Államok átadta a hatalmat az iraki átmeneti kormánynak, és ezzel megszűnt a megszállóként gyakorolt politikai jogköre. Így az iraki politikai berendezkedés szerepe vált meghatározóvá ebben a dimenzióban (igaz, az Egyesült Államok és szövetségesei erőteljesen alakították ezt a rendszert a kezdeti szabályozásokkal). Az amerikai erők jelenlétét ENSZ BT 1546-os határozat tette lehetővé, amit több határozattal (1637, 1723, 1790) egészen 2008. december 31-ig hosszabbítottak meg. (Mason [2009] 1-3. o.) A későbbiekben kétoldalú megállapodást kötöttek a felek az erők állomásoztatásáról.

A harmadik szereplő¹² definíciója: „*Olyan harcoló erő és politikai szereplő, amely a felkeléssel küzdő ország határain kívülről érkezik, jelentős konvencionális katonai erőkkel¹³ vesz részt a fegyveres konfliktusban, és célja a konfliktusos ország nemzetközileg elfogadott kormányának támogatása; azzal együttműködésben lép fel a felkeléssel szemben.*”¹⁴ Tanácsadók kiküldését vagy kis létszámú különleges erő bevetését egy kormányzat megsegítésére egy felkelő csoporttal szemben nem lehet felkelésellenes műveleti részvételnek tekinteni (az a FID kategóriájába tartozik).

Alapvető stratégiai lehetőségek a harmadik szereplő előtt, miután megindította a katonai beavatkozását:

- a felkelés kordában tartása katonailag, és közben a felkelés ellen sikerrel fellépni képes katonai erő és államapparátus megerősítése (vagy szükség esetén létrehozása)
- politikai kompromisszum elősegítése a támogatott kormányerők és a felkelők kompromisszumra kész része között
- katonai kivonulás és a konfliktus politikai-katonai kibontakozásának lehetővé tétele (gazdasági és politikai támogatás ettől függetlenül továbbra is fennmaradhat)

A klasszikus értelemben vett „győzelem” elérése a felkelésellenes műveletben – vagyis a felkelés katonai eszközökkel való háttérbe szorítása és az állam legitimitációjának helyreállítása – a megsegített állam feladata. A siker a harmadik szereplőnek a gyakorlatban azt jelenti, hogy segít az

¹² Maga az elnevezés arra utal, hogy a felkelői és a kormányoldal mellett egy megkülönböztethető, saját érdekekkel rendelkező, kormánydallal együttműködő entitás, amely a konfliktusban érintett terület határain kívülről érkezik.

¹³ Erin Simpson az 1000 fő feletti csapatküldést tekinti minimumnak. (Simpson [2010] 19. o.)

¹⁴ Ritka, de előfordulhat, hogy egy külső hatalom nyíltan beavatkozik egy felkelés oldalán. Mivel ilyenkor nemzetközi jogilag nem legitim erő támogatására kerül sor, erre célszerűbb a beavatkozó hatalom kifejezést használni.

erőszakmonopólium helyreállításában, valamint a politikai folyamatban konstruktív szerepet játszik (közvetítéssel vagy egyéb, a konfliktus sajátosságainak megfelelő feladatok felvállalásával), elősegítve a megsegített állam helyzetének javulását a felkelőkkel szemben.

A sikeres harmadik szereplős fellépés másik kulcsa a legitimitáció biztosítása a művelethez három szinten: a harmadik szereplő belpolitikai terében, a megsegített állam belpolitikai terében, és a szélesebb nemzetközi közösség előtt. Utóbbi szerepe nem elhanyagolható olyan szempontból sem, hogy a beavatkozás hatékony végrehajtásához megkerülhetetlen nemzetközi szervezetek bevonása, illetve szélesebb nemzetközi koalíciók kiépítése, amelyek katonailag, pénzügyileg vagy egyéb módon segítik a műveletet. A beavatkozás legitimitásának széleskörű elfogadása azért is fontos, mert a nem kormányzati szervek – melyek tevékenysége a stabilizációs szakaszban nagy fontossággal bír – egyéb módon nem vonhatóak be a műveletbe. Mindezt olyan médiakörnyezetben kell elérni, amely sokkal kiegyenlítettebb a klasszikus szakaszhoz képest: az internet és a kommunikációs technológia a felkelő csoportok számára is lehetővé teszi, hogy effektív stratégiai kommunikációt folytassanak nemzetközi közönség felé is. (Mackinlay [2005] 59-61. o.)

A stratégiai tér változását jól mutatja, hogy hány szereplő lehet jelen egy felkeléssel szembeni művelet során különböző szerepekben (természetesen a harmadik szereplő és a megsegített ország szervezetei mellett): más országok kormányzati szervezetei (pl.: fejlesztési), ENSZ-szervezetek, nemzetközi szervezetek, nem kormányzati szervezetek, kormányzati alvállalkozók¹⁵ (pl.: katonai és biztonsági magáncégek)¹⁶

¹⁵ Ezeket a szereplőket a konfliktusra jellemző sajátosságok mentén bonyolult vertikális és horizontális kapcsolatok kötik egymáshoz, amelyek a klasszikus felkeléssel szembeni alaptételt – a civil és a katonai kapacitások hatékony koordinációját – nagymértékben megnehezítik, és sokszor ellehetetlenítik. A résztvevő szervezeteknek természetesen mindent meg kell tenniük az

Fontos azt is kiemelni a modell kapcsán, hogy a megsegített ország nemcsak partner, hanem sokszor politikai kihívás is. Ennek számos példája lehet, néhány tipikus eset:

- A politikai vezetés korlátozhatja az együttműködést, kritikus kérdések kapcsán nyilvános kommunikációjában elhatárolódhat a szövetségeseitől¹⁷ stb., ami az együttműködés hatékonyságát csökkenti.
- A megsegített államnak lehetnek strukturális problémái, amelyek nehezítik a sikeres fellépést, de politikai okokból nehéz őket orvosolni, pl.: korrupció, politikai kirekesztés stb.
- Az aktuális állami kapacitásokon kívül eső, de a kötelességek közé tartozó tevékenység ellátásának hiánya, amihez a megsegített állam vezetése ragaszkodik, szintén az együttműködés kárára válhat. Ilyenek pl. a nem hatékony igazságügyi rendszer keltette problémák.
- A biztonsági erők kiépítése elé gördített akadályok.¹⁸

A harmadik szereplőnek emellett arra is oda kell figyelnie, hogy a jelenléte ne legyen a konfliktus mozgatórugója. Egy idegen hatalom jelenléte hathat egyesítőleg a kormányellenes csoportokra.

Simpson szerint a harmadik szereplős modellnek számos olyan buktatója van a hagyományos kétszereplős felálláshoz képest, ami a siker esélyét

együttműködés megvalósítása érdekében. A cél minden esetben a helyi lakosság együttműködésének megnyerése. (Mackinlay [2005] 27. o.)

¹⁶ Nemcsak az együttműködés megvalósítása nehéz a színes háttérrel rendelkező szervezetek között. A rossz biztonsági környezetben nehéz a mozgástér biztosítása a feladataik hatékony végrehajtásához anélkül, hogy az egyes aktorok korlátozva éreznék magukat, vagy az ENSZ-szervezetek és humanitárius feladatokat ellátó csoportok a felkelésellenes erő melletti nyílt elköteleződésről tennének tanúbizonyságot, ami ellentétes az intézményi elveikkel.

¹⁷ Karzai elnök pl. számos alkalommal bírálta az amerikai és NATO különleges erők éjszakai bevetéseit. Az ilyen kijelentések alkalmasak a közvélemény szimpátiájának legalább átmeneti megszerzésére és a politikai vezetés függetlenségének „mutogatására”.

¹⁸ Személyi kérdésekben politikai preferenciák érvényesítése a hatékonysággal szemben, átgondolatlan fejlesztések stb.

csökkenti, annak ellenére, hogy a harmadik szereplő általában katonailag és gazdaságilag erős hatalom. Ezek:

- Információs deficit: a harmadik szereplő nem rendelkezik megfelelő információkkal a hadszínterről ahhoz, és a támogatást igénylő kormányzat valódi helyzetéről.
- Katonai deficit: bár a harmadik szereplő katonailag erős aktor, de az erőt általában csak konvencionális értelemben képes létrehozni és alkalmazni a beavatkozás megindításakor. (Simpson [2010] 32-33. o.)
- Politikai deficit: a beavatkozás sikere nem fenyegeti közvetlenül a harmadik szereplő biztonságát, de a háború menedzselése, vagyis a hazai politikai támogatás megőrzése fontos szerepet kap. (Simpson [2010] 35. o.)
- Stratégiai deficit: a siker nagymértékben függ a támogatott kormány teljesítményétől. Amennyiben rosszul teljesít, és elveszíti a legitimitációját, a harmadik szereplő számára nagyon nehéz lesz úgy befejezni a konfliktust, hogy ne tűnjön vereségnek az otthoni és nemzetközi közvélemény szemében. (Simpson [2010] 36-37. o.)

A politikai és a stratégiai deficit között szoros összefüggés van, mivel a külső hatalomnak nyilvánvaló fenyegetés hiányában nehéz az erejét teljes mértékben mozgósítani egy gyengébb ellenséggel szemben. Ehhez járul még, hogy a harmadik szereplő katonai kötelezettségei és érdekei megoszlanak, és nemzetközi, illetve belpolitikai szempontból hátrányokat rejt magában a túlzott erő alkalmazásának látszata, illetve más kötelezettségek elhanyagolása.¹⁹

A nehézségek közé lehet még sorolni az „előre nem látható problémák” deficitjét. Ezek közül a legnyilvánvalóbb, hogy egy harmadik szereplő

¹⁹ Ehhez szorosan kapcsolódik a konfliktus morális megítélése a hazai és nemzetközi közvéleményben: a második világháborúban pl. a stratégiai bombázás elfogadható volt, míg Vietnam esetében erkölcstelennek mondták, és ennek megfelelően aláasta a háború belpolitikai támogatását. (Mack [1975] 186. o.)

beavatkozása új minőséget adhat egy belső konfliktusnak, mivel kormányellenes csoportokat egyesíthet egy idegen fegyveres erő megjelenése.²⁰ Mack ezt a jelenséget indirekt kohézióknak nevezi. (Mack [1975] 182-183. o.)

A katonai deficit összetett jelenséget takar. Kézenfekvő része a taktikai szinten jelentkező nehézségek sora, ami a nyelvi és kulturális különbségekből, jogi korlátokból, személyes kapcsolatok nehézségeiből fakad az említett információs deficit mellett. A katonai deficitet egy fontos strukturális változás is növeli. A második világháború után jelentős változások következtek be a nyugati országok hadseregeinek struktúrájában. Ez olyan képességek elvesztésével járt, amelyek békeidőben feleslegesek és egy konvencionális háborúban már nem lennének fontosak, de egy felkelésellenes műveletben nagy előnyt jelenthetnének.²¹ Ez a trend napjainkig folytatódik, illetve erősödik egyes feladatok magánvállalkozókhoz való kiszervezésével. Mindez ahhoz vezet, hogy konvencionális értelemben (papíron) nő a fegyveres erők hatékonysága és a költségek csökkennek, a gyakorlatban azonban a mindenkori katonai vezetésnek komoly hiányosságokkal kell számolnia.

A politikai deficit és a katonai deficit is összekapcsolódik az erőszak alkalmazásáról szóló vitákban a harmadik szereplő esetében. A konvencionális államközi háború és a felkelésellenes műveletek sokszor ellentétes igényeket támasztanak. Ilyen a nagyobb létszámú lövész egységek szükségessége és a decentralizáltabb fellépés, amely egy magas technikai színvonalú, magas egységekkel vívott háború igényeivel nincs összhangban. Ennek következtében kialakult egy manőverező szemszögű konvencionális elfogultság, ami a

²⁰ Ellentétben a harmadik szereplő közvéleményével, amire egy ilyen akció igen megosztólag hathat.

²¹ Kitson az elvesztett képességek közé sorolta a kikötők, vasutak, erőművek, csatornarendszerek üzemeltetésére, valamint a bányák és egyéb ipari létesítmények működtetésére alkalmas egységek felszámolását. (Kitson [1991] 187. o.)

felkelésellenes műveletekben való részvételt előnytelennek tartja.²² Galula szerint a felkelésellenes műveletekben az átmenetek sosem egyértelműek, és a katonai fellépés csak része az egésznek. A felkelésellenes műveletek gyakorlati oktatása ráadásul sok nehézséget vet fel, mert a helyzeteket nem lehet modellezni. (Galula [1964] 62-63. o.) Szerinte a politikamentesség elve is választóvonalat képez a konvencionális és a felkelésellenes felfogás között. A politikamentesség régi hagyomány, amihez ragaszkodnak a demokratikus országok fegyveres erői. A felkelésellenes hadviselésben viszont éppen az erők átpolitizálására van szükség annak érdekében, hogy a lakossággal hatékony kapcsolatot tudjanak tartani, és el tudják érni a kitűzött politikai célokat. A felkelésellenes hadviselés feltételeinek megfelelő fellépés nem feltétlenül szolgálja egy tiszt előrejutását egy olyan hadseregben, amely ragaszkodik a régi értékekhez, és ez furcsa kettősséget eredményez. (Galula [1964] 53. o.)

További nehézség, hogy a konvencionális háborúra kifejlesztett fegyverek nem megfelelőek a gerillaellenes műveletekre. A fegyverek egy részének (mint pl. a hátrasiklás nélküli lövegeknek) nehézkes a használata, ugyanakkor komoly károkat okozhat a kormányoldalnak, ha működőképesen kerülnek a felkelők kezére. (Thompson [1966] 62. o.)

A képességbeli problémák kiküszöbölésére és a létszámproblémák megoldására vonatkozó trend a koalíciók alakítása, amelyek katonai²³ és civil dimenzióval is rendelkeznek. Ezeknek a nemzetközi koalícióknak a helyzete

²² Már Kitson rámutatott arra, hogy a konvencionális háború megvívására készülő katonai erők vezetése sokszor nem elég rugalmas, hogy megvizsgálja azokat a feladatokat és igényeket, amelyek egy felkelésellenes műveletben megkerülhetetlenek. Ez arra vezethető vissza, hogy a két konfliktus által a katonákkal szemben támasztott követelmények ellentétesek: míg az egyik közvetlen fellépést és agresszivitást igényel, addig a másik ravaszságot, türelmet és eltökéltséget kíván. Az volt a véleménye, hogy aki nem képes váltani, az hátráltatja a célok elérését. (Kitson [1991] 199-201. o.)

²³ A katonai segítségnyújtás is komoly megszorításokat rejthet magában. Az utóbbi évek gyakorlata az volt, hogy egyes országok szigorú politikai kontroll mellett, a közvélemény érzékenységének szem előtt tartásával korlátozták a harci feladatokban való részvételt, és ezzel csökkentették a hozzájárulás tényleges hatékonyságát.

olyan szempontból hasonlít a felkelőkére, hogy a szereplők közötti kapcsolat strukturálatlan és horizontális (ld. a humanitárius és a kormányzati civil és katonai szervek kapcsolata), de nincs ideológiai kötődés, mint a felkelőknél, hogy hatékonyvá váljon az együttműködés. A problémákat Mackinlay az alábbi pontokban foglalja össze:

- A kapcsolat a humanitárius és a katonai fél között a mai napig nem kellően rendezett.
- A dinamikus katonai fellépést így egy kevésbé dinamikus civil fellépés követi a stabilizációs szakaszban.
- A tervezésnél katonai szempontból erősokszorozóként tekintenek a humanitárius szervezetekre, amelyek teljes mértékben elkülönített entitásnak tartják magukat. Így a katonai-politikai és a humanitárius oldalnak eltérő elképzelései vannak arról, hogy mi történik és mit kellene tenni. A humanitárius oldal mindent megtesz annak érdekében, hogy a látszatát is elkerülje annak, hogy egy ellenstratégia része. (Mackinlay [2005] 64. o.)

Mindezek figyelembe vételével a hagyományos fogalmak átértékelésre szorulnak a harmadik szereplős környezetben. Egy harmadik szereplő csak úgy lehet sikeres egy konfliktusban, ha megfelelő módon képes a politikai és a katonai szükségleteket az érdekekkel összeegyeztetni, és a megsegített állam vezetésével is hatékonyan képes koordinálni. Ennek kapcsán érdemes a stratégiai, műveleti és taktikai hatékonyság fogalmát újradefiniálni:

- Stratégiai hatékonyság: hatékony együttműködés megteremtése a harmadik szereplő(k) és a megsegített állam biztonsági és közigazgatási vezetése között²⁴ a hatékony fellépés érdekében. Ezt a harmadik

²⁴ Ennek természetesen előfeltétele, hogy a harmadik szereplő katonai és politikai vezetése között mélyreható párbeszéd legyen a siker igényeivel és a kudarc következményeivel kapcsolatban,

szereplő(k) és a megsegített ország politikai vezetéseinek célkitűzéseivel összhangban kell megtenni, maximálisan tiszteletben tartva a megsegített állam szuverenitását.

- **Műveleti hatékonyság:** a politikai célok operacionalizálása a konfliktus körülményeinek megfelelően, a politikai céloknak megfelelő intézményi együttműködés kialakítása, a szükségletek felmérése, megfelelő katonai és civil személyi állomány, valamint pénzügyi és egyéb források elérhetővé tétele a felkelő erők képességeinek és lehetőségeinek maximális figyelembe vétele mellett. Ha szükséges, figyelmet kell fordítani a civil és katonai intézményi kapacitások létrehozására vagy bővítésére a feladatok hatékony ellátása érdekében.
- **Taktikai hatékonyság:** a megfelelő egyensúly megteremtése az offenzív, defenzív, stabilizációs, kiképző és mentoráló feladatok között, melynek nyomán a harmadik szereplő(k) politikai céljai és a megsegített ország céljai, illetve szuverenitása nem sérül.

NATO doktrína újdonságai és hiányosságai

A NATO AJP-3.4.4 erőssége, hogy a nemzetközi rendszer sajátosságait, amelyben sor kerül a konfliktus megvívására az USA FM 3-24 *Felkelésellenes műveletek*hez képest árnyaltabban közelíti meg. A koalíciós fellépés szükségessége és annak potenciális problémái a NATO szövetségi jellegénél fogva nagyobb hangsúllyal szerepelnek benne.

A doktrínában a lakosságközpontú felkelésellenes hadviselés alapvetései folyamatosan és konzisztensen jelen vannak. A dokumentum számos alkalommal a politikai célok elsőbbségére hívja fel a figyelmet, és a lakosság

melynek nyomán reális, a rendelkezésre álló képességekkel megvalósítható célokat fogalmaznak meg.

biztosítását tekinti a legfontosabb feladatnak. A harmadik szereplős felkelésellenes hadviselés szempontjai is konzekvensen jelen vannak a megsegített állam katonai és bűnüldöző intézményeinek nyújtott segítséggel. A percepciókért vívott küzdelem, ami a doktrínának egy fontos eleme, újabb olyan fontos elemmel gazdagítja a doktrínát, ami túlmutat az FM 3-24 tartalmán.

Az FM 3-24 tartalmához viszonyítva kevésbé érződik a klasszikus felkelésellenes szerzőkre való támaszkodás, ugyanakkor a hatás sok helyen kimutatható.

A doktrína nem veszi tételesen figyelembe, hogy a kortárs felkelői elmélet milyen változásokon esett át. Bár a függelékben „új felkelésekről” beszél a dokumentum, sem a kortárs teoretikusok munkáinak elemzése, sem pedig az afganisztáni konfliktus (mint gyakorlati probléma) elemzése nem képezi a doktrína részét, ami a dokumentum hátrányának mondható. Bár röviden szerepelnek a főbb felkelői megközelítések, a dokumentum nem tesz említést a különböző ellenstratégiák sajátosságairól.

Fontos hiányosságnak mondható, hogy nem hívja fel a figyelmet a mérési kérdések fontosságára a felkelésellenes hadviselésben. Így a megfelelő mérési szempontok politikai relevanciája sem szerepelhet a dokumentumban.

A doktrína erőssége, hogy a harmadik szereplős elmélet számos vonatkozását tartalmazza.

Konklúzió

A történelmi tapasztalatokból egyértelmű, hogy konfliktusok idején a felkelésellenes műveletek sikeréhez nélkülözhetetlen a politikai-katonai összhang megteremtése. A második világháború után a felkelésellenes

műveletek kontextusa megváltozott: alapvetően expedíciós, támogató jelleget kaptak. A klasszikus szakaszban a status quo biztosítására irányultak a műveletek, a neoklasszikus korszakban a megváltoztatására, cáfolva a klasszikus felkelésellenes irodalom számos tételét. Ráadásul a gyarmati keretek szétesésével megakadt az elméleti fejlődés (ez persze nem a katonai taktikai alkalmazásra vonatkozik), csak az utóbbi években, a harmadik szereplős felkelésellenes elmélet körvonalazódásával fogalmazódott meg egy olyan keretrendszer, amely a stratégiaitól a taktikai szintig átfogó egészként kezeli ezeket a műveleteket.

Az FM 3-24 kisebb, az AJP-3.4.4 nagyobb mértékben már ennek a realitásnak a mentén íródott. Azonban az alapvetően a hadműveleti szintre írt doktrínáknak nem lehet céljuk a katonai-politikai kapcsolatok szabályozása, mindössze figyelembe kell venni a mindenkori stratégiai realitásokat a hatékony fellépés érdekében.

Ennek fényében kijelentjük, hogy a hipotézis²⁵ megerősítést nyert. Bár az elválasztás jórészt történelmi előzményeken alapul, illetve a katonai feladatok sokszínűsége miatt csak korlátozottan lehetne a katonai-politikai integráció ilyen magas szintje kívánatos (és konvencionális konfliktusban potenciálisan hátrányos lenne), nem szabad elvetni az integráció elmélyítését.

A gyenge államokban kialakuló transznacionális fenyegetések elhárításának fontos eleme lehet a jövőben is a felkelésellenes műveletek alkalmazása, így az intézményi tanulságok levonása és megőrzése felettébb fontos lesz a potenciális jövőbeli konfliktusok tanulási folyamatának lerövidítéséhez és a katonai-politikai hatékonyság növeléséhez a konfliktus megoldásában.

²⁵ A hipotézis: „*Napjaink felkelésellenes elméletének végrehajtásbeli problémáit az okozza, hogy stratégiai szinten elválasztja egymástól a politikai és a katonai dimenziót.*”

A további kutatást illetően a harmadik szereplős felkelésellenes megközelítés vizsgálatának folytatására kínálkozik lehetőség. Egyfelől a politikai rendszerek és a katonai műveletek egymásra hatását több oldalról lehetne vizsgálni. Másfelől a harmadik szereplős megközelítés koalíciós trendjének vizsgálatára is van mód, mivel az iraki és az afganisztáni konfliktusok jelentős mennyiségű tapasztalatot szereztek ezen a téren.

A lakosságközpontú felkelésellenes elmélet jelenti a mai politikai-jogi-nemzetközi keretek közötti egyetlen alternatívát a kialakult felkelések felszámolására/legyőzésére.

Felhasznált irodalom

- AAP-6 [2013]: NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French), North Atlantic Treaty Organization NATO Standardization Agency (NSA)
<http://nsa.nato.int/nsa/zPublic/ap/aap6/AAP-6.pdf>
- AJP-3.4.4 [2011]: Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN), North Atlantic Treaty Organisation NATO Standardisation Agency (NSA)
<http://info.publicintelligence.net/NATO-Counterinsurgency.pdf>
- ALDERSON, Alexander [2009]: The Validity of British Army Counterinsurgency Doctrine after the War in Iraq 2003-2009, Cranfield University Defence Academy College of Management and Technology PhD Thesis
<https://dspace.lib.cranfield.ac.uk/bitstream/1826/4264/1/100126-Alderson-PhD%20Thesis.pdf>
- ALDERSON, Alexander [2010]: Britain, in: Rid, Thomas és Keany, Thomas: Understanding Counterinsurgency: Doctrine, Operations and Challenges, Routledge 28-46. o.
- ARREGUÍN-TOFT, Ivan [2001]: How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict International Security Vol. 26, No. 1 93–128. o.
- AUSSARESES, Paul [2004]: The Battle of the Casbah: Terrorism and Counterterrorism in Algeria 1955-1957, Enigma Books
- BIRTLE, Andrew James [2006]: U.S. Army counterinsurgency and contingency operations doctrine, 1942–1976, Center of Military History United States Army
http://www.history.army.mil/html/books/us_army_counterinsurgency/CMH_70-98-1_US%20Army_Counterinsurgency_WQ.pdf
- BIRTLE, Andrew James [2009]: U. S. Army counterinsurgency and contingency operations doctrine, 1860–1941, Center of Military History United States Army http://www.history.army.mil/html/books/070/70-66-1/CMH_Pub_70-66-1.pdf

- BOOT, Max [2003]: *The Savage Wars of Peace: Small Wars and the Rise of American Power*, Basic Books
- CALLWELL, Charles Edward [1906]: *Small Wars. Their Principles and Practice*, Harrison and Sons
http://www.history.navy.mil/library/online/small_wars.htm
- CCO LEXIKON [2011]: *Complex Operations Lexicon*, Center for Complex Operations, National Defense University
http://cco.dodlive.mil/files/2012/09/cco_lexicon.pdf
- CEBROWSKI Arthur K., és GARSTKA, John J.: *Network-Centric Warfare [1998]: Its Origin and Future*, Proceedings
<http://all.net/books/iw/iwarstuff/www.usni.org/Proceedings/Articles98/PROcebrowski.htm>
- CIA Guide to Analysis of Insurgency, Central Intelligence Agency, nincs dátálva <http://www.fas.org/irp/cia/product/insurgency.pdf>
- CIGAR, Norman [2008]: *Al-Qa'ida's Doctrine for Insurgency: Abd al-Aziz al-Muqrin's "A Practical Course for Guerrilla War"*, Potomac Books
- CREVELD, Martin van [1991]: *The Transformation of War: The Most Radical Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz*, Free Press
- CREVELD, Martin van [2002]: *The Sword and the Olive: A Critical History of the Israeli Defense Force*, Public Affairs
- DADDIS, Gregory A. [2011]: *No Sure Victory: Measuring U.S. Army Effectiveness and Progress in the Vietnam War*, Oxford University Press
- DIXON, Paul [2009]: 'Hearts and Minds'? British Counter-Insurgency from Malaya to Iraq, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 32, No. 3. 353-381. o.
- DOBBINS, James, Jones, SETH G., CRANE, Keith, Degrasse, COLE, Beth [2007]: *The Beginner's Guide to Nationbuilding*, RAND National Security Research Division
http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2007/RAND_MG557.pdf

- DODMAT [2013]: Joint Publication 1-02 Dictionary of Military and Associated Terms, Department of Defense
http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_02.pdf
- DURAND, Etienne de [2010]: France in: Rid, Thomas és Keany, Thomas: Understanding Counterinsurgency: Doctrine, Operations and Challenges, Routledge 11-27. o.
- FALL, Bernard B. [1966]: Insurgency Indicators, Military Review, 3-12. o.
<http://cgsc.contentdm.oclc.org/utils/getfile/collection/p124201coll1/id/640/filename/641.pdf>
- FALL, Bernard B. [1998]: The Theory and Practice of Insurgency and Counterinsurgency, Naval War College Review
<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/navy/art5-w98.htm>
- FALL, Bernard B. [2002]: Hell in a Very Small Place: The Siege of Dien Bien Phu, Da Capo Press
- FALL, Bernard B. [2005]: Street Without Joy: The French Debacle in Indochina, Stackpole Books
- FM 3-0 [2008]: Operations, Headquarters Department of the Army,
<http://www.army.mil/fm3-0/FM3-0.pdf>
- FM 3-24 [2006]: Counterinsurgency, Headquarters Department of the Army
<http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-24.pdf>
- FM 90-8 Countergerrilla Operazioni, Headquarters Department of the Army, 1986
http://www.cgsc.edu/carl/docrepository/FM90_8.pdf
- FM 100-5 [1993]: Operations, Headquarters Department of the Army
<http://cgsc.contentdm.oclc.org/utils/getfile/collection/p4013col19/id/49/filename/50.pdf>
- FRENCH, David [2009]: Big Wars and Small Wars between the Wars, 1919-1939 in Strachan, Hew (szerk.): Big Wars and Small Wars: The British Army and the Lessons of War in the 20th Century, Routledge 36-53. o.
- GALULA, David [1964]: Counter-Insurgency Warfare: Theory and Practice, Frederick A. Praeger,

<http://armyrotc.missouri.edu/pdfs-docs/Galula%20David%20-%20Counterinsurgency%20Warfare.pdf>

GENERAL STAFF, Field Service Regulations Part I: Operations, [1909] War Office
<http://ia600300.us.archive.org/17/items/pt1fieldservicer00greauoft/pt1fieldservicer00greauoft.pdf>

GERGES, Fawaz A. [2009]: The Far Enemy: Why Jihad Went Global, Cambridge University Press

GIUSTOZZI, Antonio [2008]: Koran, Kalashnikov, and Laptop: The Neo-Taliban Insurgency in Afghanistan 2002-2007, Columbia University Press

GOLDSTEIN, Gordon M. [2009]: Lessons in Disaster: McGeorge Bundy and the Path to War in Vietnam, Holt Paperbacks

GORDON, Michael R. és TRAINOR, Bernard E. [2007]: Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq, Vintage Books

GUEVARA, Ernesto Che [2007]: A gerillaharcos kézikönyve, Ulpius ház

Guiding Principles for Stabilization and Reconstruction, United States Institute of Peace, United States Army Peacekeeping and Stability Operations Institute 2009
http://www.usip.org/sites/default/files/guiding_principles_full.pdf

GUTTIERI, Karen [2010]: Metrics in Iraq's Complex Environment in: Gregg, Heather S., Rothstein, Hy S. és Arquilla, John: The Three Circles of War: Understanding the Dynamics of Conflict in Iraq, Potomac Books

GWYNN, Charles W. [1939]: Imperial Policing, MacMillan and Company
<http://www.combatreform.org/PENTOMICARMYAGAIN/imperialpolicing.htm>

HAMMES, Thomas X. [2006]: The Sling and the Stone: On War in the 21st Century, Zenith

HAMMES, Thomas X. [2007]: Fourth Generation Warfare Evolves, Fifth Emerges, Military Review 14-23. o.

<http://cgsc.contentdm.oclc.org/utis/getfile/collection/p124201coll1/id/162/filename/163.pdf>

HARVEY, Derek J. [2005]: A Red Team Perspective on the Insurgency in Iraq, in: McGrath, John (szerk.) An Army at War: Change in the Midst of Conflict, konferenciaanyag, http://www.cgsc.edu/carl/download/csipubs/AnArmyAtWar_ChangeInTheMidstOfConflict.pdf

HERRINGTON, Stuart A. [2004]: Stalking the Vietcong: Inside Operation Phoenix: A Personal Account, Ballantine Books

HOFFMAN, Frank G. [2007]: Neoclassical Counterinsurgency? Parameters <http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/articles/07summer/hoffman.pdf>

HOOD, Ronald Chalmers III [2010]: Bitter Victory: French Military Effectiveness during the Second World War in Millett, Allan R. és Murray, Williamson: Military Effectiveness Vol 3.: The Second World War, Cambridge University Press 221-255. o.

HORNE, Alistair [2006]: A Savage War of Peace: Algeria 1954-1962, New York Review of Books

ICRC [1949a]: Convention [III] relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12 August 1949. harmadik cikkely <http://www.icrc.org/ihl/WebART/375-590006>

ICRC [1949b]: Convention [III] relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12 August 1949. negyedik cikkely <http://www.icrc.org/ihl/WebART/375-590007?OpenDocument>

IW JOC2 [2010]: Irregular Warfare: Countering Irregular Threats Joint Operating Concept, http://www.dtic.mil/futurejointwarfare/concepts/iw_joc2_0.pdf

JOINT PUBLICATION 3-07 [1995]: Joint Doctrine for Military Operations Other Than War, Joint Chiefs of Staff <http://cgsc.contentdm.oclc.org/utis/getfile/collection/p4013coll9/id/874/filename/875.pdf>

- JOINT PUBLICATION 3-26 [2009]: Counterterrorism, Department of Defense, Joint Chiefs of Staff
http://www.fas.org/irp/doddir/dod/jp3_26.pdf
- JONES, Tim [2007]: Postwar Counterinsurgency and the SAS 1945-1952: A Special Type of Warfare, Routledge
- KARDOS Gábor és LATTMANN Tamás (szerk.) [2010]: Nemzetközi jog, ELTE Eötvös Kiadó
- KILCULLEN, David [2006]: Counterinsurgency Redux, Survival: Global Politics and Strategy, Volume 48, Issue 4,
http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/uscoin/counterinsurgency_redux.pdf
- KILCULLEN, David [2010]: Counterinsurgency, Hurst
- KITSON, Frank [1960]: Gangs and Counter-Gangs, Barrie and Rockliff
<http://www.kalasnyikov.hu/dokumentumok/frank-kitson-gangs-countergangs.pdf>
- KITSON, Frank [1991]: Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency, Peace-keeping, Faber and Faber
<http://libcom.org/files/low-intensity%20operations.pdf>
- KRULAK, Charles C. [1999]: The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War, Marines Magazine
http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/strategic_corporal.htm
- LEDWIDGE, Frank [2012]: Losing Small Wars: British Military Failure in Iraq and Afghanistan, Yale University Press
- LEWIS Adrian R. [2006]: The American Culture of War: A History of US Military Force from World War II to Operation Enduring Freedom, Routledge
- LIA, Brynjar [2010]: Jihadi Strategists and Doctrinarians in Editors: Assaf Moghadam, Brian Fishman: Self-Inflicted Wounds Debates and Divisions within al-Qa'ida and its Periphery, Harmony Project
 Combating Terrorism Center at West Point

<http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2011/05/Self-Inflicted-Wounds.pdf>

LIND, William S., Nightengale, Keith, Schmitt, John F., Sutton, Joseph W., Wilson, Gary I. [1989]: *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*, Marine Corps Gazette

<http://www.mca-marines.org/files/The%20Changing%20Face%20of%20War%20-%20Into%20the%20Fourth%20Generation.pdf>

LINN, Brian McAlister [2009]: *The Echo of Battle: The Army's Way of War*, Harvard University Press

LUTTWAK, Edward N. [2006]: *Modern War: Counter-Insurgency as Malpractice*, *Politique étrangère*

www.ifri.org/files/politique_etrangere/luttwak.pdf

MACK, Andrew [1975]: *Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict*, *World Politics* Vol 27. Issue 2

<http://www.stanford.edu/class/polisci211z/2.2/Mack%20WP%201975%20Asymm%20Conf.pdf>

MACKINLAY, John [2005]: *Defeating Complex Insurgency*, The Cornwallis Group

http://thecornwallisgroup.org/pdf/CX_2005_03-MackinlayJ.pdf

MASON, R. Chuck [2009]: *U.S.-Iraq Withdrawal/Status of Forces Agreement: Issues for Congressional Oversight*, Congressional Research Service

<https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R40011.pdf>

MASON, R. Chuck [2012]: *Status of Forces Agreement (SOFA): What Is It, and How Has It Been Utilized?* Congressional Research Service

<https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL34531.pdf>

MAO Tse-tung [1989]: *On Guerrilla Warfare*, U.S. Marine Corps, Fleet Marine Force Reference Publication [FMFRP] 12-18

<http://www.marines.mil/Portals/59/Publications/FMFRP%2012-18%20%20Mao%20Tse-tung%20on%20Guerrilla%20Warfare.pdf>

- MAO Tse-tung [2004]: On Protracted War, Selected Works of Mao Tse-tung
https://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-2/mswv2_09.htm
- MARIGHELLA, Carlos [2002]: Mini-Manual of the Urban Guerrilla, Abraham Guillen Press & Arm the Spirit
- MCNAMARA, Robert [1964]: Memorandum for the President by Robert McNamara, "South Vietnam," The Pentagon Papers
<https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/pentagon3/doc158.htm>
- MEARSHEIMER, John [2005]: Hans Morgenthau and the Iraq war: realism versus neo-conservatism, Open Democracy
http://www.opendemocracy.net/democracy-americanpower/morgenthau_2522.jsp
- MEROM, Gil [2003]: How Democracies Lose Small Wars: State, Society, and the Failures of France in Algeria, Israel in Lebanon, and the United States in Vietnam, Cambridge University Press
- METZ, Steven és JOHNSON Douglas V. II [2001]: Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts, Strategic Studies Institute
<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/download.cfm?q=223>
- METZ, Steven és KIEVIT, James [1995]: Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy, Strategic Studies Institute
<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/download.cfm?q=236>
- MINISTRY OF DEFENCE [2009]: British Army Field Manual, Volume 1 Part 10, Countering Insurgency,
news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/16_11_09_army_manual.pdf
- MOYAR, Mark [2007]: Phoenix and the Birds of Prey: Counterinsurgency and Counterterrorism in Vietnam, Bison Books
- MURRAY, Williamson [1998]: Armored Warfare: The British, French and German experiences in: Murray, Williamson és Millett, Allan R. (szerk.)

- [1998]: *Military Innovation in the Interwar Period*, Cambridge University Press 6-49. o.
- NAGL, John A. [2005]: *Learning to Eat Soup with a Knife: Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam*, Chicago University Press
- NAJI, Abu Bakr [2006]: *The Management of Savagery: The Most Critical Stage Through Which the Umma Will Pass*, John M. Olin Institute for Strategic Studies at Harvard University
[http://ics-
www.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits/2800/Management_of_Savagery.pdf](http://ics-www.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits/2800/Management_of_Savagery.pdf)
- NDS [2005]: *National Defense Strategy of the United States of America*, Department of Defense
<http://www.defense.gov/news/mar2005/d20050318nds1.pdf>
- O'NEILL, Bard E. [2005]: *Insurgency and Terrorism: From Revolution to Apocalypse*, Potomac Books Inc.
- PHILLIPS, R. Cody [2004]: *Operation JUST CAUSE: The Incursion Into Panama*, U.S. Army Center of Military History
http://www.history.army.mil/html/books/070/70-85-1/cmhPub_70-85-1.pdf
- PORTER, Patrick [2009]: *Military Orientalism: Eastern War Through Western Eyes*, C Hurst & Co Publishers
- QDR [2006]: *Quadrennial Defense Review Report*, Department of Defense
<http://www.defense.gov/qdr/report/Report20060203.pdf>
- RENNIE, James [2009]: *The Operators: On the Streets with Britain's Most Secret Service*, Pen and Sword Military Classics
- RID, Thomas [2009]: *Razzia: A Turning Point in Modern Strategy, Terrorism and Political Violence* 21/4, 617-635. o.
<http://thomasrid.org/wp-content/uploads/2009/11/rid-razzia1.pdf>
- RID, Thomas [2010]: *The Nineteenth Century Origins of Counterinsurgency Doctrine*, *Journal of Strategic Studies*, *Journal of Strategic Studies* Volume 33, Issue 5, 727-758. o.

- RUMSFELD, Donald H. [2002]: Transforming the Military, Foreign Affairs
<http://www.foreignaffairs.com/articles/58020/donald-h-rumsfeld/transforming-the-military>
- SARKEES, Meredith Reid [2010]: Codebook for the Intra-State Wars v.4.0.:
 Definitions and Variables, Correlates of War
http://www.correlatesofwar.org/COW2%20Data/WarData_NEW/Intra-StateWars_Codebook.pdf
- SCHMITT, Carl [2006]: Theorie des Partisanen: Zwischenbemerkung zum
 Begriff des Politischen, Duncker & Humblot
- SHARP, Gene [nincs dátálva]: 198 Methods of Nonviolent Action, The Albert
 Einstein Institution
http://www.aeinstein.org/organizations/org/198_methods.pdf
- SIMPSON, Erin Marie [2010]: The Perils of Third-Party Counterinsurgency
 Campaigns, [disszertáció] Harvard University
<http://dissexpress.umi.com/dxweb/doc/816350138.html?FMT=AI&desc=The+Perils+of+Third-Party+Counterinsurgency+Campaigns>
- SMITH, Rupert [2008]: Utility of Force: The Art of War in the Modern World,
 Vintage
- SORELY, Lewis [1999]: A Better War: The Unexamined Victories and Final
 Tragedy of America's Last Years in Vietnam, Harcourt
- THOMPSON, Robert Grainger Ker [1966]: Defeating Communist Insurgency:
 The Lessons of Malaya and Vietnam, F. A. Praeger
- TILFORD, Earl H. Jr. [1991]: Setup: What the Air Force Did in Vietnam and
 Why, Air University Press
<http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA421969&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>
- TRINQUIER, Roger [1985]: Modern Warfare: A French View of
 Counterinsurgency, Combat Studies Institute
<http://armyrotc.missouri.edu/pdfs-docs/Roger%20Trinquier%20-%20Modern%20Warfare.pdf>

URBAN, Mark [2011]: Task Force Black: The Explosive True Story of the
SAS and the Secret War in Iraq, Abacus

Publikációs jegyzék

Könyvfejezet

Kemény János [2008]: Merre tart az iszlám harci mozgalom? Társadalmi Tanulmányok. ELTE TáTK Hallgatói Önkormányzat évkönyve 113-145. o.

Kemény János [2009]: Biztonsági vákuum kialakulásának körülményei Irakban az amerikai megszállás első szakaszában (2003. április – 2003. szeptember). Társadalmi Tanulmányok. ELTE TáTK Hallgatói Önkormányzat évkönyve. 81-112. o.

http://tatk.hok.elte.hu/sites/default/files/tt_2009.pdf

Referált szakmai folyóirat

Kemény János [2005]: Az al-Kaida mozgalom. Hadtudomány XV. évfolyam 1. szám. 107-117. o.

http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/1/2005_1_8.html

Kemény János [2006]: A terroristák kiadatása és a terrorizmusellenes háború. Hadtudomány XVI. évfolyam 3. szám.

http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/3/2006_3_10.html

Kemény János [2007]: Az USA terrorizmusellenes háborújának kezdete. Hadtudomány XVII. évfolyam 1. szám. 41-50. o.

http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2007/1/2007_1_6.html

Háda Béla - Kemény János [2008]: Az iraki és a Srí Lanka-i harci csoportok kommunikációs tevékenységének összehasonlítása. Hadtudomány. elektronikus szám

http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2008_e_8.pdf

Kemény János [2008]: Amerika terrorizmusellenes háborúja közelről (recenzió). Nemzet és Biztonság I. évfolyam 4. szám. 91-94. o.

http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kemeny_janos-amerika_terrorizmus_elleni_haboruja_kozelr_1.pdf

Kemény János [2008]: Az Iraki Szabadság-hadművelet tervezése. Nemzet és Biztonság I. évfolyam 8. szám. 32-43. o.

http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kemeny_janos-az_iraki_szabadsag_hadmuvelet_tervezese.pdf

Kemény János [2010]: Az iraki hadsereg feloszlata (2003. május). Hadtudomány XX. évfolyam 1-2. szám. 71-84. o.

http://mhht.eu/hadtudomany/2010/1_2/2010_1_2_Kemeny.pdf

Kemény János [2011]: Az amerikai-iraki védelmi együttműködés helyzete napjainkban. Nemzet és Biztonság IV. évfolyam 10. szám. december, 56-66. o.

http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kemeny_janos-az_amerikai___iraki_vedelmi_egyuttmukodes_helyzete_napjainkban.pdf

Egyéb

Kemény János [2007]: Az iszlám harci mozgalom kortárs teoretikusai. Felderítő Szemle VI. évfolyam 2. szám. 42-58. o.

<http://www.kfh.hu/publikaciok/2007-2.pdf>

Kemény János [2008]: Kihallgatási módszerek és eljárások a terrorizmus elleni küzdelemben. Felderítő Szemle VII. évfolyam 1. szám. 67-80. o.

<http://www.kfh.hu/publikaciok/2008-1.pdf>

Kemény János [2009]: Bush elnöksége a Fehér Házból nézve (recenzió). Társadalom és Politika 2009/3.

Kemény János [2009]: A Bush-adminisztráció, az Amerikai Hírszerző Közösség, és az iraki háború megindításának indokai, Öt kontinens. Az ELTE Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék tudományos közleményei. Budapest. 267-277. o.

<http://tortenelemszak.elte.hu/data/23437/mKemeny.pdf>

Kemény János [2010]: Az amerikai hadsereg felkelés-ellenes műveletei Irakban. Társadalom és Politika 2010/2. 27-50. o.

Kemény János [2012]: Donald H. Rumsfeld amerikai védelmi miniszter Afganisztánról és Irakról 2003.02.14. (dokumentumközlés)

http://www.grotius.hu/doc/pub/WHOTRD/2012_6_donald_h._rumsfeld.pdf

Angol nyelvű könyvfejezet

Kemény János [2010]: State of the (European) Union. In: Palánkai Tibor (ed.): Studies on European Integration 3. Measurement of Integration – Integration Profiles. Savaria University Press. 199-209. o.

Budapest, 2014. március 8.

